

Låt flera forma framtiden
Kulturdepartementet, SOU 2016:5

I förevarande handling redovisar Vänersborgs kommun (nedan kallad kommunen) sina synpunkter avseende betänkandet "Låt fler forma framtiden", SOU 2016:5.

Utredningsuppdraget var huvudsakligen att utreda hur engagemanget inom den representativa demokratin kan öka och breddas och hur individers möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen kan stärkas.

Generellt kan sägas att det är få lagförslag utredaren väljer att presentera i förevarande betänkande. Det är mycket analyser och diskussioner som aktualiseras i utredningen om hur demokratin och allmänhetens inflytande har utvecklats genom tiden, hur nuläget ser ut och vilka mekanismer som påverkar. Det presenteras en del förslag på vad kommuner, dess politiker och politiska organisationer kan göra för att förbättra det demokratiska engagemanget och nå en jämnare representation av samhällsmedborgarna bland politiker men det är återigen ytterst få skarpa förslag på ändringar. Det ligger kanske i sakens natur att utvecklingen får ha sin gång och åtgärder ska skyndas långsamt.

Det understryks vid ett flertal tillfällen att det är stora deltagarklyftor när det kommer till engagemanget inom civilsamhällsorganisationer och politiska partier, det är i huvudsak välutbildade och socioekonomiskt resursstarka personer som återfinns. Partierna anges ha svårt att fånga upp de åsikter och perspektiv som underrepresenterade grupper har; såsom kvinnor, unga och utrikesfödda. Social representativitet är viktigt för demokratins legitimitet. För att uppnå politisk jämlikhet ges rekommendationer som exempelvis att partierna bör komma överens om att samordna sina nomineringsprocesser på så sätt att könsbalansen blir jämnare. Dessutom ges råd om bland annat införande av ungdomsråd, samhällsinformatör och lokala resurscenter inom områden med underrepresenterade grupper. Åtgärdsförslagen är välkomna, det är betydelsefullt att belysa insatser som har visat sig vara verkningsfulla. Kommunen tillstyrker att det är grundläggande för demokratin, att skapa offentliga arenor där opinioner kan bildas och, att aktivt arbeta för att åstadkomma tillgängliga forum för spontana möten mellan olika grupper av medborgare.

Utredaren är kritisk till huruvida medel som partier tilldelas används ändamålsenligt utifrån målet att uppliva demokratin. Det förespråkas vidare reglering av stödets användning. Kommunen menar att självfallet ska medel hanteras verkningsfullt då det är skattemedel samtidigt är det essentiellt att partier får fria händer att använda tilldelade medel utifrån egna avvägningar.

Förtroendevalda

Utredaren ser bekymmersamt på att antal politiska uppdrag minskar och koncentreras till ett mindre antal ledamöter. Det föreslås att partierna internt eller gemensamt i fullmäktige ska införa en begränsning i hur länge en enskild förtroendevald kan inneha ett tyngre uppdrag. En

större rotation på folkvalda på betydelsefulla positioner skulle självfallet kunna leda till att flera kandidater lockas till politiskt engagemang. Kommunen menar dock att det är bra att låta partierna själva besluta om vad som är lämpligast, för dem och den lokala demokratin, utifrån det rådande politiska engagemanget och situationen. Det ska inte lagregleras. Däremot delar kommunen utredarens uppfattning att medlemmarnas möjlighet till inflytande över och deltagande i beslutsprocesser i de politiska partierna är ett centralt incitament för ett parti-engagemang.

Förtroendevalda ska kunna utöva sina uppdrag under trygga och säkra former, säger utredaren. Det är en självklarhet men tyvärr en av fem av förtroendevalda har enligt Brottsförebyggande rådets kartläggning under år 2013 upplevt hot, våld eller trakasserier. Det kan inte betonas nog vikten av att åtgärder måste vidtas och förutsättningar måste skapas för att förtroendevalda ska känna sig trygga under fullgörandet av sina politiska uppdrag. Utredaren föreslår lagbestämmelsen 4 kap. 15 c kommunallagen ”Kommuner och landsting ska verka för att de förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga och säkra former.”. Kommunen välkomnar bestämmelsen.

En ny paragraf, 4 kap. 15 b kommunallagen föreslås, vars syfte är att främja intresset för politiskt engagemang då det anges vara svårt för partier att rekrytera medlemmar. Den nya bestämmelsen med lydelsen: ”Fullmäktige får besluta att en förtroendevald som fullgör sitt uppdrag på heltid eller betydande del av heltid får ledigt från uppdraget under en tidsbegränsad period för att vara föräldraledig. Detsamma gäller en sådan förtroendevald som på grund av sjukdom har nedsatt arbetsförmåga. Om en förtroendevald får ledigt ska fullmäktige besluta hur lång tid ledigheten ska vara och om ekonomiska förmåner enligt 14 § ska utgå under ledigheten. Fullmäktige får utse en ersättare för den förtroendevalde under ledigheten.” tillstyrks av kommunen liksom utredarens förespråkande av att förtroendevalda ska ha skälig ersättning och kompensation för sina uppdrag.

Fullmäktiges ställning

Det påpekas att fullmäktige har en svag ställning och för att ge fullmäktige makt att granska och utkräva ansvar menar utredaren att fullmäktige bör utarbeta en praxis för den interna granskningen av maktutövningen. Fullmäktige bör vidare fatta beslut om uppdragsbeskrivningar som förtydligar rollfördelningen mellan olika förtroendevalda som har framträdande roller, som exempelvis ordförandena. Kommunens uppfattning är att det är skäligt att stärka fullmäktiges ställning. Ur ett medborgarperspektiv är det betydelsefullt att tydliggöra vilka funktioner som har vilka ansvar och vem som tillsatt till dessa funktioner. Kommunen tillstyrker utredningens mening.

Allmänpolitisk debatt

Förslaget om att fullmäktige på samma sätt som riksdagen ska med jämna mellanrum arrangera allmänpolitiska debatter om dagsaktuella frågor i kommunen kan vara ett bra tillvägagångssätt för att engagera kommuninvånarna och lämna de insyn beträffande vad som avhandlas av de politiska organen under förevarande tidperiod.

Medborgardialog och samråd

Institutet, medborgardialog, lyfts fram. Utredaren betonar att representationen från olika folkgrupper som deltar i medborgardialoger är ojämnt och att kommuner bör arbeta aktivt med att nå ut till samtliga berörda samhällsgrupper. Kommunen samtycker i att det är viktigt att kommunmedborgarna informeras om hur och när medborgardialoger äger rum och vilka möjligheter till påverkan dialogerna ger. För främjande av förevarande institution föreslås en

ny bestämmelse, 3 kap 9 a § kommunallagen med ordalydelsen ”Fullmäktige ska verka för att medlemmarna har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut.”. Bestämmelsen är en målsättningsparagraf och framhåller vikten av medborgerligt engagemang som är en grundprincip i kommunallagen och som välkomnas av kommunen. Att fullmäktige ska anta riktlinjer för medborgardialoger och samråd, kan vara av godo enligt kommunens uppfattning, liksom att samlad information om detta ska finnas på kommunens webbplats.

Riktlinjer för samråd och hearings föreslås att ska tas fram av kommuner för att nya delar av civilsamhället ska engagera sig och bli representerade vid beslutsprocesser. Grundtanken är god men formerna för det bör nog övervägas innan införandet. Det finns redan lagstadgade samrådsskyldigheter exempelvis vid detaljplaneprocesser. I förevarande fall väljer utredaren att inte föreslå kodifiering av samrådsskyldigheten utan stannar vid en uppmaning att kommuner ska ta fram riktlinjer. Kommunen menar att kommunerna ska, inom ramen för självstyret, själva finna den rätta vägen utifrån kommunens egen demografi.

Folkomröstning

Folkomröstningsinstitutet berörs också av utredaren. Kommunen delar utredarens uppfattning att innan folkomröstning äger rum bör det kommuniceras med medborgarna vad som krävs för att utslaget i folkomröstningen ska respekteras. Tydlig information är självfallet en förutsättning för att motivera enskilda till deltagande, annars kan folkomröstningar upplevas som meningslösa av gemene man.

Folkinitiativ och folkmotion

Utredaren menar att vid översyn av medborgarförslagsinstitutet har det kommit fram att medborgarförslaget har främst använts som förslagslåda och en synpunktshanterare för vardagsnära frågor. Det är få som använder sig av förevarande institut och de som använder sig av det är inte representativa för befolkningssammansättningen. Hanteringen av medborgarförslag tar mycket resurser i anspråk. Utredaren föreslår att medborgarförslag ersätts med folkmotion och ändrar punkt 5 i 5 kap. 23 § kommunallagen. Den föreslagna lydelsen innebär att ”Ärenden i fullmäktige får väckas av styrelsen i en sådan juridisk person som avses i 3 kap. 16 a – 18 b §§ kommunallagen, om fullmäktige har beslutat det för särskild fall. Ärende får också väckas på sätt som anges i 23 a-b §§ kommunallagen (folkinitiativ och folkmotion).”.

Utredaren föreslår att möjligheten till folkinitiativ och webbaserade namnsamlingar ska införas via 5 kap. 23 a § kommunallagen enligt lydelsen; ”Ärende om att hålla folkomröstning i en viss fråga får i fullmäktige väckas av minst tio procent av de röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmarna enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar, som fanns i kommunen eller landstinget på valdagen vid det senaste ordinarie valet (folkinitiativ). Initiativet ska vara skriftligt, ange den aktuella frågan och undertecknas av initiativtagarna samt innehålla uppgifter om när undertecknandet gjorts, namnförtydliganden, personnummer och uppgift om deras adresser. Vid beräkningen av antalet initiativtagare ska endast de räknas med som har skrivit under initiativet under den sexmånadersperiod som föregått inlämnandet.”. Vidare föreslås en till ny bestämmelse, nämligen 5 kap 23 b § kommunallagen med lydelsen ” Ärende får i fullmäktige väckas av minst en procent av de folkbokförda i kommunen eller i landstinget, som fanns i kommunen eller landstinget den siste december året före det år som motionen lämnas in (folkmotion). Folkmotionen ska vara skriftlig, ange den aktuella frågan och undertecknas av motionärerna samt innehålla uppgifter om när undertecknandet gjorts, namn-förtydliganden, personnummer och uppgift om deras

adresser. Vid beräkningen av antalet motionärer ska endast de räknas med som har skrivit under motionen under den sexmånadersperiod som föregått inlämnandet.”.

Kommunen ställer sig huvudsakligen positivt till att införa folkmotion istället för medborgarförslag. Det kan vara av godo att flera är berättigade att lämna folkmotion; alla folkbokförda i kommunen eller i en kommun inom landstinget, det vill säga även de som inte har rösträtt i kommun- och landstingsvalet ska ha möjlighet att lämna förslag ifall det avser frågor som berör kommunens eller landstingets verksamhet. Folkmotioner som under en period av sex månader får ett stöd av minst en procent av de folkbokförda i kommunen eller landstinget ska beredas och kommunfullmäktige ska fatta beslut inom ett år från att folkmotionen väcktes. Föreslagen ärendehandläggning av folkmotion är snarlikt den hantering som aktualiseras vid dagens medborgarförslag. Undertecknande av folkmotioner ska kunna ske genom insamling av namn via internet och webbportal föreslås inrättas på nationell nivå. I 5 kap. 64 § föreslås en ny punkt 9 att kommuners arbetsordning ska innehålla föreskrifter om handläggningen av folkmotioner. Tydlighet är av godo och kommunen har inte något att erinra mot förslaget.

Sänkt rösträttsålder

Utredaren föreslår att rösträttsåldern sänks till 16 år vid valen till kommunfullmäktige år 2018 och år 2022. Förslaget innebär att nyssnämnd ordning ska vara en försöksverksamhet som ska genomföras i kommuner som ansöker till regeringen om detta och den ska därefter följas upp och utvärderas. Kommunen delar utredarens bedömning att det finns fördelar med att sänka rösträttsålder. Många unga är intresserade av politik men upplever att det är svårt att vara delaktiga i samhället. En försöksverksamhet där kommuner ska själva ansöka ifall de vill delta i försöksverksamheten ifrågasätts. Det kan bli svårt att finna tillräckligt med underlag för utvärdering. Det är att föredra att samtliga kommuner deltar i försöksverksamheten och sänker rösträttsåldern i kommunalt val och folkomröstning.

Vänersborgs kommun

Marie Dahlin
Kommunstyrelsens ordförande